

КВАРТЕТ САКСОФОНІВ ЯК ФОРМА АНСАМБЛЕВОГО ВИКОНАВСТВА: ІСТОРІЯ ТА СПЕЦИФІКА

Языков Кирил Олексійович,

аспірант кафедри музикознавства та культурології

Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

ORCID ID: 0009-0008-3878-9752

У статті висвітлено історію становлення та специфіку квартету саксофонів як особливої форми ансамблевого виконавства. Дослідження охоплює період від створення саксофона Адольфом Саксом у 1842 році до формування сучасних українських саксофонних квартетів. Автор детально простежує еволюцію саксофонного квартету як усталеного музичного колективу, починаючи з перших спроб Едуарда Лефевра, і докладно аналізує діяльність знакового в історії саксофонного мистецтва «Квартету саксофоністів Марселя Мюля», заснованого у 1928 році. У роботі представлено аналітичний огляд репертуару квартету саксофонів різних періодів – від ранніх транскрипцій до оригінальних творів французьких композиторів (П. Велонеса, Г. П'єрне, Ж. Абсіля, Е. Боцца, К. Паскаля, А. Дезенкло). Автор простежує поширення цієї форми ансамблевого виконавства у різних країнах, приділяючи особливу увагу появі та розвитку саксофонних квартетів в Україні. Значне місце у статті відведено історії першого професійного в Україні Київського квартету саксофоністів під керівництвом Юрія Василевича, створеного у 1985 році. Автор аналізує репертуарну політику колективу, що включає як класичні твори для саксофонного квартету, так і численні композиції сучасних українських композиторів (Є. Станковича, В. Рунчака, І. Карабиця, Л. Юріної, К. Цепколенко та ін.). Також розглядаються інші українські саксофонні квартети: «SaXes», Львівський квартет саксофоністів, «Авангард-квартет», «Saxophobia Quartet» тощо. Відзначається важливість освоєння квартетного виконавства для професійного розвитку музикантів-саксофоністів, обґрунтовується цінність цієї форми ансамблевого музикування в контексті сучасних тенденцій музичної культури України.

Ключові слова: саксофон, квартет саксофоністів, ансамблеве виконавство, історія квартетів саксофонів, репертуар для квартету саксофоністів.

Yazykov Kyryl. Saxophone quartet as a form of ensemble performance: history and specificity

The article explores the history and specifics of the saxophone quartet as a special form of ensemble performance. The research covers the period from the invention of the saxophone by Adolphe Sax in 1842 to contemporary Ukrainian saxophone quartets. The author meticulously traces the evolution of the saxophone quartet as an established musical ensemble, beginning with the early attempts by Edward Lefebvre, and provides a detailed analysis of the iconic "Marcel Mule Quartet", founded in 1928, which played a significant role in saxophone art history.

The paper presents an analytical overview of the saxophone quartet repertoire from various periods – from early transcriptions to original compositions by French composers (P. Vellones, G. Pierné, J. Absil, E. Bozza, C. Pascal, A. Desenclos). The author traces the spread of this form of ensemble performance across different countries, with particular attention to the emergence and development of saxophone quartets in Ukraine. A significant portion of the article is devoted to the history of the first professional Ukrainian saxophone quartet – the Kyiv Quartet led by Yuriy Vasylevych, established in 1985. The author analyzes the ensemble's repertoire policy, which includes both classical pieces for saxophone quartet and numerous works by contemporary Ukrainian composers (Y. Stankovych, V. Runchak, I. Karabyts, L. Yurina, K. Tsepkoenko, and others). The study also examines other Ukrainian saxophone quartets: "SaXes", Lviv Saxophone Quartet, "Avangard Quartet", "Saxophobia Quartet", and others. The author notes the importance of quartet performance for the professional development of saxophone musicians and substantiates the value of this form of ensemble music-making in the context of contemporary Ukrainian musical culture.

Key words: saxophone, saxophone quartet, ensemble performance, history of saxophone quartets, repertoire for a quartet of saxophonists.

Вступ. Саксофон, створений Адольфом Антуаном Жозефом Саксом у 1842 році, був задуманий як з'єднання двох ланок – мідних та дерев'яних духових – в одному інструменті. Переїнявши силу і наповненість звучання «міді» та м'якість дерев'яних духових, саксофон привернув увагу композиторів, які почали експериментувати та писати твори, включаючи в них саксофон. З початку саксофон виконує «епізодичну» роль у оркестровому та ансамблевому виконавстві. Поступово його залучають до складу симфонічного оркестру на «постійній основі», приміром в «Арлезіанці» Ж. Бізе чи в опері «Останній лицар Іудеї» Ж. Кастнера та ін.

Важливою частиною музичної культури є ансамблеве виконавство на саксофоні, що дозволяє розкрити різ-

номанітні можливості інструменту та створює умови для творчого розвитку музикантів. Воно охоплює різні форми колективного музикування. Це можуть бути як однорідні ансамблі: дуети, тріо, квартети і саксофонові оркестри, так і колективи змішаного типу, наприклад, саксофон у різних складах камерних або джазових ансамблів (фьюжн-бендів, комбо-складів, біг-бендів, та ін.). Найбільш популярною та усталеною формою саксофонного ансамблевого виконавства є квартет саксофонів.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалами дослідження слугували історичні джерела, публікації вітчизняних та зарубіжних музикознавців з питань саксофонного виконавства, аудіо та відеозаписи висту-

пів провідних саксофонних квартетів світу та України, репертуарні збірки та нотні видання для квартету саксофонів, архівні матеріали концертних програм. За допомогою історичного методу було простежено еволюцію квартету саксофонів від моменту створення інструмента Адольфом Саксом до сучасності. Компаративний метод використовувався для порівняння різних національних шкіл квартетного виконавства (французької, американської, української). Структурно-функціональний аналіз було спрямовано на виявлення специфіки формування репертуару для квартету саксофонів та його функціонування в сучасному музичному просторі.

Значною частиною опрацьованих джерел є українські дослідження з історії духового музичного мистецтва (Апатський В., Богданов В., Круль П., Чехуніна А. та ін.). Опрацьовано праці західних дослідників з методики виконавства на саксофоні (П. Тірен) та статті, присвячені зародженню саксофона та саксофонного виконавства (Е. Блум, Дж. Холowej), зокрема стаття Р. Інгема, присвячена квартету М. Мюля. Однак історія та специфіка квартету саксофонів не ставали предметом окремого музикознавчого дослідження, що обумовлює актуальність даної розвідки.

Мета – висвітлити історію та специфіку квартету саксофонів як форму ансамблевого виконавства на духових інструментах.

Методологічною основою є комплексний підхід, заснований на історико-культурологічному методі та методі музично-теоретичного аналізу. В роботі використані загальнонаукові теоретичні методи систематизації та узагальнення, а також практичні – збір інформації та описування.

Результати дослідження. До складу квартету саксофонів входять чотири однорідних інструменти, які є різними за тембрами та регістрами. Звичайний «повний» склад квартету – це сопрано, альт, тенор та баритон саксофони, проте до складу може входити другий саксофон альт (замість сопрано). «Ідеальним інструментальним складом, звичайно, є сопрано, альт, тенор і баритон, але для ансамблів, які не мають сопрано, є достатньо матеріалу для двох альтів, тенора і баритона. Якщо ж баритона немає, то проблема серйозніша. Варто сказати, що не варто починати, поки у вас немає баритона, тому що, хоча деякі басові партії можливі на тенорі, вони звучать не дуже привабливо» [8, с. 72].

Вважається, що квартет саксофонів з'явився у 1928 році, хоча для такого складу раніше писав Жан-Батіст Сінжеле (1812–1875), серед творів якого *Allegro de Concert* (для двох альт саксофонів, тенора й баритона), *Quatuor en 4 Parties* (сопрано, альт, тенор, баритон) та *Grand Quatuor Concertant en 3 Parties* (для такого ж складу). З відомих музикантів, хто намагався популяризувати квартет саксофоністів до 1928 був Едуард Лефевр (1834–1911). Він народився в Голландії від батьків-французів і з 1873 року був солістом нью-йоркського оркестру Гілмора. У 1878 році до складу оркестру входив квартет саксофоністів у складі Лефевра, Вальрабе, Штекельберга та Шульца. У 1905 році Лефевр заснував власний квартет, який гастролював у США, на

Алясці, в Європі та на Філіппінах; їхній репертуар складався з транскрипцій.

Створення квартету саксофоністів, як сталого виду ансамблю, пов'язують з ім'ям французького віртуоза Марселя Мюля. Його саксофонний ансамбль «*Le Quatuor de la Musique de la Garde Républicaine*» здійснив перший виступ у Ла-Рошелі 2 грудня 1928 року. До складу входили Марсель Мюль (сопрано), Рене Шаліньє (альт), Іпполіт Пуамбуф (тенор) та Жорж Шове (баритон). Коли М. Мюль залишив «Ла Гард» у 1936 році, колектив став називатися «Квартет паризьких саксофоністів», а в 1951 році він отримав назву «Квартет Марселя Мюля», під якою існував до свого розпаду в 1967 році.

Початковий склад колективу залишався незмінним до 1932 року, а наступними його учасниками були Поль Ромбі, Фернан Л'омм, Жорж Шаррон, Марсель Жосс, Андре Боші, Жорж Гурде та Гі Лакур. «З такою відомою постаттю, як Мюль, що стояла за мистецьким розвитком ансамблю, товариство фактично створило власну категорію камерної музики. Завдяки власній віртуозності Мюля, як соліста, та його контактам з композиторами, багато з цих композиторів створювали твори, які лягли в основу класичного французького репертуару. Характер ансамблю вже був очевидний – добре збалансований за теситурою, як струнний квартет, і однорідний за фактурою» [11, с. 65].

З моменту своєї появи квартет саксофоністів звісно стикнувся з проблемою репертуару, тому спочатку головним чином він складався з транскрипцій. В основному це були твори для струнного квартету, духовна музика, аранжування фортепіанних п'єс. Численні аранжування для квартету саксофоністів зробив сам М. Мюль, найвідомішими з яких є «Анданте» з Першого струнного квартету П. Чайковського та «Три п'єси» І. Альбеніса. «Спочатку покладаючись на транскрипції програм, квартет Мюля швидко включив до свого репертуару нові твори. Найпершим був твір П'єра Веллонеса (1889–1939) під назвою «*Au Jardin des bêtes sauvages*», завершений у 1930 році» [11, с. 65].

Мабуть найбільш значущими і популярними творами у тогочасному репертуарі були: «*Cache-Cache*» (1930) Robert Clerisse, *Quartet*, op. 109 (1932) Alexander Glazunov – великий твір у трьох частинах у пізньоромантичному стилі, присвячений «*Aux artistes des saxophones de la Garde Républicaine*». Одним з ранніх, доволі оригінальних за своєю концепцією квартетів були «*Introduction et Variations sur un thème populaire*» (1936) Gabriel Pierné. Щодо цього твору зауважувалося, що «фрагментарний вступ уможливлює тривалу ансамблеву гру, а також періодичні сплески сольної активності. Самі ж варіації наслідують стандартним варіаційним формам і добре розроблені для інструментів, особливо якщо врахувати, що у П'єрне майже не було прецедентів для наслідування» [10, с. 10]. За запис цього твору в 1937 році квартет «Мюля» отримав *Le Grand Prix du Disque*.

З інших репертуарних творів цього періоду можна вказати на *Premier Quatuor*, op. 31 (1937) Jean Absil,

«Andarite et Scherzo» (1938) Eugène Bozza та «Grave et Presto» Ican Rivier – однієї з найяскравіших п'єс, написаних у традиційному французькому стилі, що має вдумливий вступ з використанням барв витриманих саксофонних акордів, за яким слідував віртуозний фінал. Цей розділ Presto чудово збалансований між плавними бравурними епізодами та ліричними моментами роздумів. Популярність також мали Quatuor, op. 102 (1941) Florent Schmitt, «Nuages» (1946) Eugène Bozza, «Trois Pièces», op. 35 (1954) Jean Absil, «Concert en Quatuor» (1955) Icanine Rueff та ін.

В пізнішому Quatuor (1961) Claude Pascal, починаючи з першої частини і впродовж усього твору, композитор демонструє чутливе усвідомлення сильних сторін і тембрів як кожного інструменту в ансамблі, так і в межах діапазону окремо взятого. Друга частина твору позначена як «Хорова» і має дуже незвичне письмо. За нею слідує Вальсова частина, оманливо легка у звучанні вона є викликом у ансамблевому контролі для виконавців. Фінал повторює імпульс вступної частини і завершується у величному стилі.

Поряд з композицією Клода Паскаля, одним з найзначущих творів у французькому репертуарі був Quatuor (1964) Alfred Desenclos. Річард Інґем так описує свої враження від нього: «Альфред Дезенкло пише довгі складні хроматичні лінії, але риторична природа його письма є безперечно традиційною і, зрештою, вкорінена в тональності. Вступна частина його Quatuor спочатку протиставляє сопрано трьом іншим партіям у дивовижному конфлікті, настільки легкому у творі, але ця риса розвивається протягом всієї частини: відокремлення менших груп всередині квартету забезпечує тембральні контрасти як з точки зору індивідуального інструментального забарвлення, так і фактурного розмаїття. Повільна частина починається як безневинна мелодія в пісенній формі, і розвивається в один з найефективніших прикладів написання музичної кульмінації в усьому репертуарі. Третя частина відкривається потужною речитативною секцією для всіх чотирьох інструментів в унісонному ритмі, яка змінюється традиційним, хоча й епізодичним фіналом» [11, с. 67].

Квартет саксофоністів Марселя Мюля став прикладом для багатьох музикантів та популяризував цю форму ансамблевого виконавства у світі. Так, учень М. Мюля Даніель Деффойє, який згодом змінив його на посаді професора саксофона в Паризькій консерваторії, заснував власну групу «Quatuor de Saxophones Daniel Deffayet» у 1953 році разом з Жаком Маффеї, Жаком Террі та Жаном Лед'є. Після уходу Маффеї у 1956 році до ансамблю приєднався Анрі-Рене Поллен, який в ньому стабільно закріпився. Для цього ансамблю писали Дамазе, Дюбуа та Жіндфіх Фельд.

Крім того, у Франції 1979 року було створено Квартет саксофоністів Фурмо на чолі з Жаном-Івом Фурмо. У Німеччині в 1969 році видатний соліст Сігурд Рашер разом зі своєю донькою Каріною Рашер, Брюсом Вайнбергером та Ліндою Банґс заснував «Квартет саксофоністів Рашера». Після виходу Рашера на пенсію у 1981 році його місце зайняв Джон Едвард Келлі.

Квартет присвятив себе популяризації сучасних творів з німецького репертуару та розширенню технічних можливостей саксофонного квартету.

В США своєю чергою теж було створено багато видатних саксофонних ансамблів, серед яких: Чиказький квартет (заснований 1968 року), Квартет Харві Піттеля, Нью-Йоркський саксофонний квартет (1959) та Квартет «Призма». Першим професійним кварталом у Канаді з 1949 по 1964 рік керував учень М. Мюля Артур Романо. Учень Романо і учасник його квартету Джеральд Данович у 1968 році очолив свій власний ансамбль.

У Великій Британії у 1941 році Майкл Крейн (1908-66) заснував новаторський «Квартет Крейна» разом із Честером Смітом, Г'ю Тріппом та Кеном Ворнером. В подальшому учасниками колективу були Норман Баркер, Філ Гуді, Гордон Левін та Джек Браймер. Сам Крейн додав до репертуару багато композицій та аранжувань. У 1969 році під керівництвом Пола Харві був сформований Лондонський квартет саксофоністів, який проіснував до 1985 року. Відзначається, що «Пол Харві був головною фігурою в популяризації саксофона в Британії, відомий, зокрема, як автор ансамблевої музики. Його квартет грав на Всесвітніх конгресах саксофоністів у Торонто в 1972 році та Бордо в 1974 році, а також приймав Конгрес 1976 року в Лондоні» [11, с. 68].

Тож саксофонний квартет, як форма виконавства, довів свою затребуваність і доцільність й привернув увагу багатьох композиторів. З часом, від виконання переважно суто класичного репертуару квартети почали грати джаз (саме таким складом, як однорідний ансамбль), фольк музику і звісно ж брали участь у авангардних практиках композиторів.

На теренах України саксофон за припущенням з'явився в 1860 70-ті роки. Це було пов'язано з тогочасною зацікавленістю музичної спільноти тенденціями західноєвропейської музики, виступами іноземних виконавців-саксофоністів та оркестрів за участі саксофона, зокрема в Одесі та Криму. Популяризації інструменту сприяло і додавання його до військових оркестрів, і відкриття класів в музичних училищах, зокрема у Києві. Звичайно першими виконавцями-саксофоністами на території України були іноземні випускники західних шкіл. І вже на початку ХХ століття «саксофонове виконавське мистецтво на території України почало свій розвиток суміжно з ідентичними процесами, що відбувались в тогочасній Європі й Америці. Так, в 20-ті роки ХХ століття значного поширення набуває Чиказький стиль виконання, який миттєво здобув не аби яку популярність серед місцевої аудиторії й доволі швидко інтегрувався у вітчизняні ансамблі. Першим колективом, який виконував твори у подібному стилі вважають харківський «Теаджаз», що дебютував під керівництвом відомого митця Б. Ренського у 1929 році. Вже у другій половині ХХ століття музика у джазовому стилі виконувалась ансамблями під керівництвом Є. Зубцева, П. Креслера, В. Новікова, Є. Діргунова та ін.» [7, с. 98].

Однак про становлення однорідних ансамблів саксофоністів в Україні на початку ХХ століття (як наприклад квартет М. Мюля) не має відомостей. Проте до складу «Теаджаз» під керівництвом Б. Ренського входила група з трьох саксофонів різних регістрів. Але з другої половини 1930-х і до другої половини 1960-х років українське саксофонове мистецтво загалом не розвивалося через ідеологічну заборону у зв'язку з його асоціюванням з буржуазним вульгарним способом життя західного світу. Зацікавленість композиторів та виконавців до саксофону відновлюється, починаючи тільки з середини 1960-х років, але здебільшого в академічному напрямку, бо джазове виконавство все ще асоціювалося з «капіталістичним» способом життя.

У цей період в Україні зароджується і саксофонний квартет у звичному розумінні. Одним з таких ансамблів був квартет при Київській консерваторії (нині Національна музична академія України імені П. І. Чайковського), заснований з ініціативи викладачів кафедри духових та ударних інструментів. Квартет існував переважно як навчальний колектив, до складу входили студенти, які оволоділи грою на саксофоні, як додатковому інструменті. До репертуару входили аранжування класичних творів, обробки народних пісень та вірогідно твори «актуальних» на той час композиторів. Як навчальний колектив, квартет не мав постійного складу і тривалої історії концертної діяльності, хоч і брав участь у концертах на базі консерваторії.

В кінці 1960-х років починає своє існування ансамбль саксофоністів при Одеській консерваторії (нині Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової), заснований у період активного розвитку одеської духової школи. Як і у Київській консерваторії, ініціаторами його створення були викладачі кафедри духових та ударних інструментів. Колектив складався зі студентів, до складу входили 4-6 музикантів. У репертуарі налічувались твори французьких композиторів для саксофона, аранжування класичних творів та народних пісень. Ансамбль брав участь у концертах консерваторії, виступав на радіо, а також представляв Одеську консерваторію на різних мистецьких заходах. Хоча колектив не мав статусу професійного концертного ансамблю, він відіграв вагомий роль у популяризації саксофонного квартетного виконавства. На жаль, документальних свідчень про такі колективи в цей період небагато і більшість з них – це спогади або нариси колишніх студентів консерваторій.

Першим же професійним квартетом саксофоністів в Україні вважається Київський квартет, заснований Юрієм Василевичем у 1985 році на базі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Тут проходили перші роки діяльності цього ансамблю, а пізніше, у 2002 році, квартет почав свою співпрацю з Київською філармонією. Передумовами для його створення було поступове визнання саксофона, як академічного інструменту, початок формування української школи гри на саксофоні, зростання інтересу композиторів до написання музики для саксофону та потреба в популяризації академічного саксофонного репертуару.

Засновниками квартету були Ю. Василевич (сопрано), І. Сабат (альт), І. Храпко (тенор), С. Скуратівський (баритон). Від 2003 року – М. Мимрик (альт), О. Зарембський (тенор), С. Гданський (баритон). Сучасний склад колективу: Юрій Василевич (сопрано), Михайло Мимрик (альт), Станіслав Нідзельський (тенор), Роман Фотуйма (баритон). За роки існування квартет активно концертував як в Україні, так і у світі, здобувши безліч нагород у міжнародних та українських конкурсах і популяризуючи українську школу саксофонового ансамблевого виконавства. Гучним успіхом користувались виступи колективу в Угорщині, Польщі (1990), Франції (1990, 1991, 1993, 1994, 1996, 1998, 2000, 2004), Бельгії (1991, 1993, 1994, 1998, 2004), Греції (1992, 1995, 1997), Італії (1992), Німеччині (1996), США та Канаді (1994, 1995, 2000), у Білорусі (2004) [3].

Творчі здобутки Київського квартету саксофоністів були відзначені премією на Всеукраїнському конкурсі камерних ансамблів у Києві (1987), першою премією та призом «Кришталевий Лев» на Міжнародному джазовому конкурсі у Львові (1989), першою премією на Міжнародному конкурсі духових оркестрів та камерних ансамблів у м. Рівне (1996). Квартет був визнаний кращим колективом на Міжнародному «Музикфесті» (1993), на Міжнародному конкурсі у м. Ростов (Німеччина, 1997), а також на Міжнародному фестивалі слов'янської музики в Парижі (1998). Фестивально-конкурсна діяльність колективу включає участь у Всесвітньому конгресі саксофоністів, присвяченому 150-річчю створення саксофона, в м. Анже (Франція, 1990), Х Всесвітньому конгресі саксофоністів, м. Пезаро (Італія, 1992), Європейському конгресі кларнетистів та саксофоністів, м. Будапешт (Угорщина, 172 1996), у ХІ Всесвітньому конгресі саксофоністів, м. Монреаль (Канада, 2000) [3].

У репертуарі квартету саксофонів Ю. Василевича класичні композиції, джазові обробки, велика кількість творів українських композиторів, обробки народних пісень. Великою популярністю у слухачів користуються: відома «Мелодія» М. Скорика в аранжуванні автора, яка виконувалась ще на початку існування колективу; «Концертино для 4 саксофонів» (1987) Л. Колодуба – перший твір, завдяки якому квартет отримав одну з перших престижних нагород. Репертуар колективу доповнюють твори Ю. Іщенка, В. Шумейка, В. Годзяцького, Л. та Ж. Колодубів [6, с. 20].

Для квартету саксофоністів Ю. Василевича писали музику відомі вітчизняні композитори, зокрема Є. Станкович («Квартет № 1»), В. Рунчак («Ното Ludens I»), І. Карабиць («Музичне приношення»), Л. Юріна («Мозаїка»), К. Цепколенко («У затінку танго»), Ю. Іщенко («Квартет № 1»), З. Алмаші («Tuba mirum»), С. Пілютиков («Квартетна сюїта»), О. Козаренко («Орестея»). З класичної спадщини у репертуарі ансамблю переклади Й. С. Баха (Прелюдії та фуги з «Добре темперованого клавіру»), В. А. Моцарта (фрагменти з опери «Чарівна флейта»), А. Вівальді (фрагменти з «Пір року»), К. Дебюссі («Маленький негритянський пастух»), М. Равеля (переклад для квар-

тету саксофонів «Болеро»). Є в репертуарі ансамблю також класичні твори для квартету саксофоністів, це: «Petit quatuor pour saxophones» Жана Франсе, «Концерт для саксофонного квартету» Філіпа Гласса, «Tango Virtuosos» Тьєррі Ескеша, «Andante et Scherzo» Ежена Боцца, Quartette П'єра Макса Дюбуа та «Квартет для саксофонів» Альфреда Дезенкло, який є прикладом французького письма для квартету саксофонів. Поряд з тим, включаються обробки джазових композицій, такі як «Summertime» Дж. Гершвіна чи композиції Д. Елінгтона, а також танго А. П'яццолі.

На думку автора цієї статті, Київський квартет саксофоністів безперечно відіграв значну роль у популяризації даного типу ансамблевого виконавства, надихнув інших музикантів на створення подібних колективів. У даний час в Україні відомо декілька концертуючих професійних квартетів саксофоністів. Насамперед, це квартет саксофоністів «SaXes», заснований у 2001 році випускниками НМАУ імені П. І. Чайковського. Колектив швидко здобув популярність завдяки виконанню як класичної, так і сучасної музики. Особливостями стилю гри цього квартету є поєднання академічного виконавства з елементами джазу та імпровізації. Ансамбль брав участь у багатьох міжнародних фестивалях.

У 2010 при Львівській національній музичній академії імені М. В. Лисенка був заснований «Львівський квартет саксофоністів». Цей ансамбль спеціалізується на виконанні творів галицьких композиторів та обробок народної музики західноукраїнського регіону. Квартет бере активну участь у культурному житті Львова та проводить просвітницьку роботу.

Створений в Києві у 2013 році «Авангард-квартет» орієнтований на сучасну експериментальну музику. Колектив співпрацює з композиторами-авангардистами та виконує твори із застосуванням нетрадиційних технік гри на саксофоні. Учасник фестивалів сучасної музики, зокрема: «Фестиваль сучасної класичної музики» – платформа для нових творів та експериментів; «Kyiv Music Fest» – фестиваль, що об'єднує різні жанри та стилі, зокрема авангардну музику; «Дні сучасної музики» та Фестиваль нової музики «Контекст», де виконавці знайомлять аудиторію з творами сучасних митців.

Саксофонні квартети виникали в Україні у різні часи у різних мистецьких закладах, при філармоніях тощо. Насамперед це було зумовлено самою потребою у даному типі ансамблю і достатньою кількістю музикантів. Так, у 2014 році в Києві був заснований «Saxophobia Quartet» – музичний колектив, який спеціалізується на виконанні творів сучасної музики на саксофоні. Ансамбль відомий своєю унікальною подачею та інтерпретацією творів, а також експериментальним підходом до звуку.

Існував квартет саксофоністів і в місті Суми, він був заснований Іваном Куліжниковим у 2005 році. Перший склад квартету працював на базі Сумської обласної філармонії до 2010 року, в подальшому склад та керівники змінювалися, остаточно квартет припинив існування у 2017 році. За роки своєї діяльності ансамбль дав

велику кількість концертів на концертних майданчиках Сум та області, також був представлений на звітному концерті Сумської області у Києві, виступивши на сцені палацу «Україна». Репертуар квартету складався з перекладень класичних композицій, джазових і авторських аранжувань та композицій І. Куліжникова.

Як вид ансамблю квартет саксофонів є дуже важливим для розвитку студентів саксофоністів у музичних коледжах та вищих мистецьких навчальних закладах. У Сумському фаховому коледжі мистецтв і культури імені Д. С. Бортнянського також тривалий час існував студентський квартет саксофонів під керівництвом Валерія Пастухова. Маючи переважно навчальну функцію він давав змогу студентам-саксофоністам розвивати навички ансамблевого виконавства та набувати досвіду концертної практики.

Така практика надає підстави стверджувати, що «гра в квартеті саксофоністів, як професіоналів, так і аматорів, є дуже корисним досвідом. Створення музики в групі, достатньо маленькій, щоб бути інтимною, але достатньо великій, щоб мати можливість ділитися різними ідеями та підходами, приносить найбільше задоволення. З розвитком репертуару після створення середовища квартети будь-якого рівня гри можуть розраховувати на більш ніж достатню кількість виконавського матеріалу» [11 с.72].

Висновки та перспективи дослідження. Проведене дослідження дозволяє зробити низку важливих висновків щодо історії та специфіки квартету саксофонів як особливої форми ансамблевого виконавства. З'ясовано, що хоча спроби створення саксофонних квартетів з'являлися ще у XIX столітті (зокрема у творчості Ж.-Б. Сінжеле, ансамблевій діяльності Е. Лефевра), проте як усталена й визнана форма музичного колективу квартет саксофонів став завдяки діяльності «Квартету саксофоністів Марселя Мюля», заснованого у 1928 році.

Аналіз репертуару квартету саксофонів дозволив простежити його еволюцію від перших транскрипцій класичних творів до появи оригінальних композицій французьких авторів (П. Велонеса, Г. П'єрне, Ж. Абсіля, Е. Боцца, К. Паскаля, А. Дезенкло), що заклали основу класичного репертуару для цього типу ансамблю. У процесі розвитку квартет саксофонів, як форма ансамблевого виконавства, довів свою затребуваність та привернув увагу композиторів різних національних шкіл і стильових напрямків.

Спроби створення подібних колективів в Україні припадають на 1960-ті роки (квартети при Київській та Одеській консерваторіях), проте вони мали здебільшого навчальний характер. Формування професійного саксофонного квартетного виконавства розпочалося із заснуванням Київського квартету саксофоністів під керівництвом Юрія Василевича у 1985 році, який став знаковим явищем у розвитку українського саксофонного мистецтва.

Репертуарна політика українських саксофонних квартетів відзначається різноманітністю, включаючи оригінальні твори українських композиторів (Є. Станкович, В. Рунчак, І. Карабиць, Л. Юріна, К. Цепколенко

та ін.), транскрипції класичної спадщини, обробки джазових композицій та народних пісень. Важливо відзначити, що українські композитори активно долучилися до створення оригінального репертуару для квартету саксофонів, збагативши його національними особливостями.

Сьогодні в Україні розвиток квартетного саксофонного виконавства поширюється, про що свідчить діяльність таких колективів як квартет «SaXes», Львівський квартет саксофоністів, «Авангард-квартет», «Saxophobia Quartet» та інших. Кожен з цих ансамблів має свою творчу індивідуальність та репертуарні пріоритети. Квартет саксофонів як форма ансамбле-

вого виконавства виконує також важливу педагогічну функцію, сприяючи професійному розвитку музикантів-саксофоністів. Гра в такому ансамблі розвиває не лише технічні навички, а й уміння слухати партнерів, відчувати баланс звучання, працювати над єдністю інтерпретації.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з детальнішим аналізом стилевих особливостей творів сучасних композиторів, написаних для квартетів саксофоністів, вивченням репертуару українських саксофонних квартетів, а також дослідженням специфіки виконавської інтерпретації виконуваних творів у контексті розвитку національної саксофонної школи.

Література:

1. Апатський В.М. Історія духового музично-виконавського мистецтва. Київ : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2012. 408 с.
2. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України. Харків : ХДАК, 2007. 330–350 с.
3. Київський квартет саксофоністів [Електронний ресурс]. URL : <https://www.filarmonia.com.ua/about/artists/kamerni-ansambli/kyyivs%60kyukvartet-saksofonistiv/>.
4. Круль П.Ф. Генезис духового та ударного інструментального виконавства України. Київ : НАН України, 2001. 30 с.
5. Черних О.А. Духове інструментальне мистецтво в музичній культурі України XVI–XIX століть. Київ : Наукова думка, 1997. 318 с.
6. Чехуніна А. О. Бахіанство як установка композиторської та виконавської творчості XIX–XX сторіч : автореф. дис. ... канд. мист-ва: 17.00.03. Одеса, 2010. 20 с.
7. Чжань Цзяньян. Деякі положення методики навчання гри на саксофоні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 16 (21). С. 96–99. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2014_16%282%29_25
8. Bloom, Eric (ed.). *Grove's Dictionary of Music and Musicians*. VII, 5th ed. New York: St. Martin's Press, 1954. 107 с.
9. Holloway, James. He Invented the Saxophone. *The Music Journal*, 18:30–31, January, 1960. 31 с.
10. Pascal Terrien. The "Modernity" of Saxophone Instruction in France: 1846–1942. A history of the saxophone through the pedagogical methods published in France: 1846–1942, 2015. 10 с.
11. Richard Ingham. The saxophone quartet. Cambridge University Press. 1998. С. 64–74.

References:

1. Apatskyi V.M. History of Wind Music and Performance Art. Kyiv: P.I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, 2012. 408 p.
2. Bogdanov V.O. History of Wind Music Art of Ukraine. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture, 2007. pp. 330–350.
3. Kyiv Saxophone Quartet [Electronic resource]. Access mode: <https://www.filarmonia.com.ua/about/artists/kamerni-ansambli/kyyivs%60kyukvartet-saksofonistiv/>.
4. Krul P.F. Genesis of Wind and Percussion Instrumental Performance in Ukraine. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, 2001. 30 p.
5. Chernykh O.A. Wind Instrumental Art in the Musical Culture of Ukraine of the 16th–19th Centuries. Kyiv: Naukova Dumka, 1997. 318 p.
6. Chekhunina A.O. Bach influence as a foundation for compositional and performance creativity of the 19th–20th centuries: abstract of PhD dissertation in Art Studies: 17.00.03. Odesa. 2010. 20 p.
7. Zhang Jiangyan. Some principles of saxophone playing methodology. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University*. Series 14. Theory and Methods of Art Education. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University, 2014. Issue 16 (21). pp. 96–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2014_16%282%29_25
8. Bloom, Eric (ed.). *Grove's Dictionary of Music and Musicians*. VII, 5th ed. New York: St. Martin's Press, 1954. 107 p.
9. Holloway, James. He Invented the Saxophone. *The Music Journal*, 18:30–31, January, 1960. 31 p.
10. Pascal Terrien. The "Modernity" of Saxophone Instruction in France: 1846–1942. A history of the saxophone through the pedagogical methods published in France: 1846–1942, 2015. 10 p.
11. Richard Ingham. The saxophone quartet. Cambridge University Press. 1998. pp. 64–74.